

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-05**

INKLYUZIV TA'LIMDA OTA-ONA VA MAKTAB HAMKORLIGI MODELI

Abdunazarova Zebiniso Xudoyshukurovna

Termiz davlat pedagogika

instituti o'qituvchi

Annotatsiya

Mazkur maqolada inklyuziv ta'lim jarayonida ota-ona va maktab hamkorligining nazariy asoslari, amaliy mexanizmlari hamda samarali modelini ishlab chiqish masalalari tahlil qilinadi. Inklyuziv ta'lim tizimida alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarning ijtimoiylashuvi va ta'lim samaradorligini ta'minlashda oila va maktab o'rtasidagi hamkorlik muhim omil sifatida asoslanadi. Tadqiqot natijasida hamkorlikning strukturaviy-komponent modeli taklif etiladi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, ota-ona, maktab, hamkorlik modeli, alohida ta'lim ehtiyojlari, pedagogik qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy moslashuv.

Kirish

Jahon ta'lim tizimida inklyuziv yondashuv barqaror rivojlanishning muhim omillaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Xususan, UNESCO tomonidan ilgari surilgan tamoyillarga ko'ra, har bir bola sifatli ta'lim olish huquqiga ega va ta'lim tizimi barcha o'quvchilar ehtiyojiga moslashishi lozim.

O'zbekistonda ham inklyuziv ta'limni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan. Inklyuziv muhitni samarali tashkil etishda faqat pedagogik jamoa emas, balki ota-onalar ham faol subyekt sifatida ishtirok etishi zarur. Chunki bolaning rivojlanishida oila birlamchi ijtimoiy institut hisoblanadi.

Shu bois mazkur maqolaning maqsadi – inklyuziv ta'lim sharoitida ota-ona va maktab hamkorligining nazariy asoslarini o'rganish hamda samarali hamkorlik modelini ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

pedagogik va psixologik adabiyotlar tahlili;

normativ-huquqiy hujjatlarni o'rganish;

kuzatish va taqqoslash;

modellashtirish metodi.

Tadqiqotning metodologik asosini tizimli va shaxsga yo'naltirilgan yondashuv tashkil etadi.

Asosiy qism

1. Inklyuziv ta'limda hamkorlikning nazariy asoslari

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-05**

Inklyuziv ta'lim – bu barcha bolalar, jumladan alohida ta'lim ehtiyojlariga ega o'quvchilarning umumta'lim muassasalarida teng sharoitda ta'lim olishini ta'minlaydigan tizimdir.

Hamkorlik pedagogik jarayonda ikki tomonlama mas'uliyat va o'zaro ishonchga asoslanadi. Ilmiy manbalarda ota-ona va maktab hamkorligi quyidagi tamoyillarga asoslanishi ta'kidlanadi:

o'zaro hurmat;
ochiqlik va shaffoflik;
doimiy axborot almashinuvi;
individual yondashuv;
ijtimoiy sheriklik.

Alohida ta'lim ehtiyojiga ega bolaning rivojlanish dinamikasi oila va maktab harakatlarining uyg'unligiga bevosita bog'liq.

2. Ota-ona va maktab hamkorligining tarkibiy komponentlari

Taklif etilayotgan model quyidagi komponentlardan iborat:

1) Maqsadli komponent

Bolaning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash;
Ijtimoiy moslashuvni kuchaytirish;
Ta'lim natijadorligini oshirish.

2) Mazmuniy komponent

Individual ta'lim dasturini ishlab chiqishda ota-onaning ishtiroki;
Psixologik-pedagogik maslahatlar;
Uy sharoitida qo'llab-quvvatlash strategiyalari.

3) Tashkiliy komponent

Ota-onalar yig'ilishlari;
Seminar-treninglar;
Individual konsultatsiyalar;
Onlayn muloqot platformalari.

4) Baholash komponenti

Bolaning rivojlanish monitoringi;
O'zaro fikr almashish;
Hamkorlik samaradorligini tahlil qilish.

3. Samarali hamkorlik modeli (tavsifiy model)

Taklif etilayotgan model 3 bosqichda amalga oshiriladi:

I bosqich – Diagnostik bosqich

Bolaning ehtiyojlarini aniqlash;

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-05**

Ota-onaning kutishlarini o'rganish;
Psixologik-pedagogik xulosalar ishlab chiqish.

II bosqich – Rejalashtirish bosqichi

Individual rivojlanish rejasini tuzish;
Mas'uliyatlarni taqsimlash;
Qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini belgilash.

III bosqich – Amaliy bosqich

Rejani amalga oshirish;
Doimiy monitoring;
Natijalarni tahlil qilish va tuzatish kiritish.
Mazkur modelning afzalligi shundaki, unda ota-ona passiv kuzatuvchi emas, balki faol hamkor sifatida qatnashadi.

Muhokama

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, inklyuziv ta'lim samaradorligi ko'p jihatdan ijtimoiy hamkorlik darajasiga bog'liq. Ota-onalar bilan muntazam ishlash:

bolaning o'ziga ishonchini oshiradi;
moslashuv jarayonini tezlashtiradi;
ijtimoiy izolyatsiyaning oldini oladi;
akademik natijalarni yaxshilaydi.

Shu bilan birga, amaliyotda ayrim muammolar mavjud:
ota-onalarning pedagogik bilimlari yetarli emasligi;
vaqt tanqisligi;
kommunikativ to'siqlar.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun maktablarda ota-onalar uchun trening dasturlarini yo'lga qo'yish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa

Inklyuziv ta'lim jarayonida ota-ona va maktab hamkorligi strategik ahamiyatga ega. Taklif etilgan strukturaviy model quyidagi natijalarga erishishga xizmat qiladi:
ta'lim jarayonining individuallashtirilishi;
ijtimoiy moslashuvning yaxshilanishi;
pedagogik qo'llab-quvvatlash samaradorligining oshishi.

Kelgusida mazkur modelni tajriba-sinovdan o'tkazish va metodik tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Inklyuziv ta'lim sharoitida ota-ona va maktab hamkorligi alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilarning muvaffaqiyatli rivojlanishida hal qiluvchi omil hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, samarali hamkorlik tizimli,

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-05**

rejalashtirilgan va uzluksiz tashkil etilgandagina ijobiy natija beradi. Hamkorlik jarayonida pedagoglar, psixologlar va ota-onalar o'rtasida o'zaro ishonch, ochiqlik va mas'uliyat tamoyillari ustuvor bo'lishi zarur.

Inklyuziv ta'limni rivojlantirish bo'yicha xalqaro tajriba, xususan UNESCO tomonidan ilgari surilgan yondashuvlar ham ta'lim jarayonida oilaning faol ishtirokini muhim shart sifatida belgilaydi. Bu yondashuvga ko'ra, ta'lim muassasasi nafaqat bilim beruvchi, balki maslahat va metodik yordam ko'rsatuvchi ijtimoiy institut vazifasini ham bajaradi.

Tadqiqot doirasida ishlab chiqilgan ota-ona va maktab hamkorligi modeli quyidagi ustuvor natijalarga erishishga xizmat qiladi:

1. **Pedagogik natijadorlikning oshishi** – individual ta'lim dasturlarining samarali amalga oshirilishi va o'quvchining akademik ko'rsatkichlari yaxshilanishi ta'minlanadi.
2. **Ijtimoiy moslashuvning kuchayishi** – bola tengdoshlari bilan faol muloqotga kirishadi, jamoaviy faoliyatda ishtiroki ortadi.
3. **Psixologik barqarorlikning mustahkamlanishi** – ota-ona va pedagoglarning bir xil yondashuvi bolaning o'ziga ishonchini oshiradi.
4. **Ijtimoiy sheriklikning rivojlanishi** – maktab va oila o'rtasida barqaror kommunikativ tizim shakllanadi.

Shu bilan birga, hamkorlikni tashkil etishda mavjud muammolar – ota-onalarning pedagogik savodxonligi yetarli emasligi, axborot almashinuvining sustligi va tashkiliy mexanizmlarning aniq yo'lga qo'yilmaganligi – inklyuziv jarayon samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli quyidagi amaliy tavsiyalarni ilgari surish maqsadga muvofiq:

ota-onalar uchun muntazam seminar va treninglar tashkil etish;

maktablarda inklyuziv ta'lim bo'yicha maslahat markazlarini yo'lga qo'yish;

individual rivojlanish dasturlarini ishlab chiqishda ota-onalarning majburiy ishtirokini ta'minlash;

raqamli platformalar orqali doimiy muloqot tizimini yaratish.

Umuman olganda, inklyuziv ta'limda ota-ona va maktab hamkorligi modeli nafaqat pedagogik jarayonni takomillashtirishga, balki jamiyatda ijtimoiy tenglik va bag'rikenglik muhitini mustahkamlashga ham xizmat qiladi. Kelgusida mazkur modelni tajriba-sinovdan o'tkazish, uning samaradorligini empirik tadqiqotlar asosida baholash hamda metodik qo'llanma sifatida amaliyotga joriy etish ilmiy izlanishlarning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi.

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-05**

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNESCO. Inclusive Education Guidelines. Paris, 2009.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
3. Inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi. – Toshkent, 2021.
4. Абдуназарова Зебинисо Формирование экологического мышления У Учащихся Начальных Классов "Экономика Исоциум" 11(114) 2023
5. Абдуназарова, З. Х. (2024). Tabiiy Fanlarni O'qitishda O'quvchilar Ekologik Tafakkurini Shakllantirishning O'Ziga Xos Xususiyatlari. Inter Education & Global Study, (3 (1)), 123-129
6. Z.X. Abdunazarova (2024). Boshlang'ich Sinf O'quvchilarida Ekologik Tafakkurni Shakllantirishning Falsafiy Xususiyatlarini Takomillashtirish Ahamiyati. Inter Education & Global Study, (8), 342-348. 15. Абдуназарова З.Х. (2023). Формирование Экологического Мышления У Учащихся Начальных Классов. Экономика И Социум, (11 (114)-1), 486-489.
7. Z.X. Abdunazarova (2024). Boshlang'ich Sinf O'quvchilarida Ekologik Tafakkurni Shakllantirishning Falsafiy Xususiyatlarini Takomillashtirish Ahamiyati. Inter Education & Global Study, (8), 342-348.
8. Zebiniso Abdunazarova. (2024). Developing The Opportunities Of Forming Students' Ecological Thinking In The Teaching Of Natural Sciences. World Bulletin Of Social Sciences, 32, 80-83.